

Com qui no vol la cosa

Per parlar d'un savi citaré un altre savi, en Pere Lluís Font, que cita un altre savi. En la que va ser la seva lliçó de comiat pronunciada a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat Autònoma de Barcelona, entre moltes altres coses, Pere Lluís Font va dir: «També he renunciat a parlar de l'ensenyament com a educació, però no pas perquè me n'hagi oblidat. Per descomptat, com a ensenyant he tingut consciència d'educador. Però penso que la “voluntat d'educar”, com menys es noti, millor. No pas per hipocresia, sinó per discreció. En el fons, per estètica i per ètica. Per estètica, perquè en l'educació deu passar una cosa semblant a allò que Kant diu de l'art: que produeix el seu efecte quan no es nota que l'ha volgut produir».

I ara que vull parlar d'en Carles Miralles, penso en una actitud, un gest o un posat ben seu, relacionat amb l'asseveració de Kant: donar un cop de mà «com qui no vol la cosa».

La meva tardana relació personal amb en Carles Miralles va començar quan vaig ingressar a la Secció Filològica, l'any 2000. Però la primera vegada que hauria pogut conèixer-lo, el primer intent, va ser el dia que va morir Olivier Messiaen. Va ser a la concessió d'uns Premis Nacionals de Literatura al Palau de la Generalitat el 28 d'abril de 1992; però no va poder ser. Hi vaig conèixer la Carmina, que va recollir el premi de poesia que havien atorgat a en Carles Miralles per *La mà de l'arquer*. La Carmina va recollir el premi perquè en Carles Miralles era llavors, si no ho recordo malament, a Itàlia. I qui és, en Carles Miralles?, vaig preguntar, avergonyit per la meua ignorància. No recordo qui em va dir: «En Carles Miralles és un poeta i un savi; o si ho vols, un savi i un poeta».

[...] i les estrelles
que il·luminen la poca
ombra d'aquell malson

que torna sense treva,
i les taques de sang
a les mans i aquell jove
que se t'assembla tant,
i el cor quan ell somriu
se't gela. [...]

Només he cantat un breu motiu de tota la simfonia... Però va ser amb *La mà de l'arquer* que em vaig introduir en el món poètic del nostre autor.

Amb el tracte sovintejat a la Secció Filològica, em vaig adonar que en Carles Miralles era d'aquella mena de persones que has de deixar que parlin i tu t'has de limitar a escoltar, i si de cas, deixar caure de tant en tant preguntes adients per no tallar-los el fil del pensament i no et canviïn de tema. Els dinars de la Secció Filològica al costat d'en Carles Miralles, sempre a l'Antic Forn, van ser una oportunitat per aprendre a escoltar, enmig de diverses i alegres converses, un discurs que en Carles ha iniciat per contestar alguna astuta pregunta meua. He dit «enmig de diverses i alegres converses» a l'Antic Forn perquè us faríeu creus de la distensió, l'humor, la seriositat, la companyonia que es desprenen d'aquests dinars de la Filològica després d'unes quantes hores de feina. En aquests dinars callo força i escolto molt; ara em vantava de la meua traça per fer parlar en Carles; no cal dir que també sé fer parlar a qui convingui, perquè hi ha molta saviesa concentrada en aquell local, en aquelles hores.

Quan, amb una coratjosa inconsciència, el president de la Filològica en aquells primers anys meus, en Joan Argenter, em va suggerir l'encàrrec d'escriure el discurs de la sessió inaugural del 2001-2002, jo el vaig acceptar amb plena irresponsabilitat. I llavors em van començar els maldecaps: què faré, de què puc parlar, on m'he ficat, per què he dit que sí, ai, mare... I recordo que, suposo que veient el meu rostre demacrat, se'm va acostar en Carles Miralles, amb les mans a les butxaques, i em va dir quasi a cau d'orella: «Parla d'una cosa que tu coneguis bé.» «Si no conec res!». «No siguis dropo», em va contestar; «Oi que durant la teua vida has llegit algun llibre?» «Home, és clar». «Doncs ja ho tens: parla de la lectura. Segur que tens opinió i experiència sobre la lectura.» I va marxar xiulant, sense esperar que li donés les gràcies, com qui no vol la cosa. Després, un altre hel·lenista conspicu, en Jaume Pòrtulas, em va ensenyar generosament camins possibles i l'aventura va arribar, si més no, a port.

Els dits rosats de l'aurora van aparèixer davant els nostres ulls moltes vegades i ens vam anar fent més vells i alguns, més doctes. I a poc a poc, la coneixença del savi em va fer retornar la curiositat pel poeta, que era un lector profund si tenia en compte els seus comentaris publicats, entre d'altres, sobre la poesia de Riba i de Foix. I un dia li vaig demanar que m'ajudés perquè volia dedicar les lectures d'aquell estiu a la seva poesia.

«Pel mateix preu» —em va respondre— «també et pots llegir la prosa.»

Ens vam posar de seguida d'acord i em va oferir de manera generosa l'orientació que li demanava. Entre el que jo tenia i el que ell m'oferia vaig aconseguir tenir el Carles Miralles literat a les mans, i a l'estiu, doncs, em vaig submergir en el seu món de paraules i de veritats.

Quan els dits de l'aurora
llepen el rostre dur del cel
i entreobren la cleda
del dia que ja en fuig,
ella es pregunta si haurà d'esperar
el retorn del caigut
i s'enllaca en les aigües de l'absència
que els núvols apregonen;
[...]
pedrega damunt dels sembrats
d'aquesta terra meva.

És natural que quan llegeixes versos com aquests, mig amagats dins d'un poema, se t'acumulen els batecs d'altres lectures i entens que aquest poeta, aquesta poesia, no l'abandonaràs mai; prové d'un cor sincer i està arrelada amb aparent senzillesa en la tradició grecollatina, en l'europea i en la catalana.

Hi ha poemes d'en Miralles que són un cop de puny a l'ànima, com el que dedica a la mort del seu pare i que acaba així:

[...]
Surts a dar un tomb. Ella és al teu costat
mentre plores caminant pel carrer
entre els éssers d'un dia i hi ha pertot
llum de cap d'any i es va encenent, tan freda,
la d'esperar els mags que diuen que arriben.
Jeu mort al llit i tu estàs pels papers
que vas signant absent. Mentre te'n parlen,
vas recordant els llocs on amb mans lentes
d'aigua amagava cada any els regals
perquè els hi trobessin els reis vinguts
d'orient i te'ls portessin a tu.

Em resisteixo a llegir més fragments de poemes ja que avui en sentirem uns quants de sencers i més ben recitats. Vull fer una referència indirecta a *Escrit a la*

finestra, el seu llibre de narracions breus on habita la sorpresa i on el lector endevina i gaudeix de la familiaritat de l'autor amb els personatges, les històries mitològiques i amb la quotidianitat de les vides normals que són tocades per la màgia de l'absurd i de l'impossible, escrit d'una manera precisa i aparentment senzilla. Vull esmentar un detall del pròleg on l'autor explica de qui són propietat nou dels catorze relats després de dedicar el conjunt a la Carmina i d'advertir que en aquell llibre hi ha, explícits o implícits, molts cenotafis.

Després d'indicar qui són els propietaris de set dels textos, acaba amb les següents dedicatòries: «“Notícia dels artuixs” és del Roger, recol·lector esforçat de fragments d'utopies amb què pretén fundar espais; “Notes inèdites d'Anastasi Creu sobre l'aigua” és de la Laia, experta en escriptura i en transcripcions i desxiframents i perquè es posa molt maca quan arrufa el nas».

En aquesta darrera dedicatòria hi ha el pinyol d'allò que estic predicant avui sobre Carles Miralles: relaciona el món culte que forma part de la seva professió i la seva passió, amb la quotidianitat tendra que és la seva passió. En aquesta dedicatòria es concreta la manera de ser del savi poeta a què em referia al principi, que, sense abandonar aquell mig somriure mofeta que estic veient ara mateix, escriu amb naturalitat coses profundes sense donar-hi importància; com qui no vol la cosa.

I ell mateix ratifica això que afirmo, en l'impagable pròleg a *No me n'he anat* (un llibre que, aprofito l'avinentesa per dir-ho, és una extraordinària pensada), on explicita: «la barreja de registres —la coexistència, per exemple, d'un to reflexiu, d'una dicció continguda, amb un objecte poètic massa concret o ordinari— és palesa en bona part dels meus poemes...» I més endavant: «...d'uns ulls que miren des del mite al real quotidià».

En aquest mateix pròleg també ens explica: «Voldria fer constar que jo escric els meus poemes mirant que el filòleg estudiós de la literatura no ofegui el poeta, però que, com a poeta, no renuncio de cap manera a la literatura que sé, a la tasca de lector, observador, intèrpret, crític dels textos que fan, efectivament, part de la meua vida, com en fan les persones i les coses que solem tenir per reals, no sempre forçosament mediatitzades per la literatura; [...]»

En aquest pròleg, a més, el lector que no hagi seguit amb lupa els viarans de l'edició de la producció poètica de Carles Miralles descobreix que és un poeta que viu en la seva carn l'actitud de Paul Valéry, que afirmava que «un poème ne s'achève jamais, on ne fait que l'abandonner». Ell, malgrat que un poemari hagi estat editat, quan se'n fa una reedició, aprofita per ajustar-lo, fer-hi petits retocs, suprimir poemes, introduir-ne de nous, canviar-ne l'ordre..., tot per perfeccionar-lo des de l'exigència que suposa saber-ne una mica més, gràcies a l'edat viscuda...

En un llibre on parlava de la lectura, vaig voler retre-li un humil homenatge. «El poeta i hel·lenista Carles Miralles em va confessar que el seu respecte pel llibre

és tal que és incapaç de marcar-lo ni amb el llapis més suau. El llibre és per ser llegit i les expansions del lector, si hi són, en un full a part.»

Confesso que per més que admiro el savi i el poeta, encara sóc incapaç de seguir el seu criteri ja que la passió de la lectura, si el text s'ho val, me'l fa guixar d'una manera molt poc educada mentre penso que en Carles i d'altres que conec, potser en fan un gra massa. Però quan rellegeixo i, inadvertidament, em trobo amb un subratllat o un comentari càustic o elogiós que vaig escriure al marge fa molts anys, penso que en Carles Miralles tenia raó: em destorba la meva expansió que ara, amb els anys acumulats a l'esquena, em sembla fora de lloc o, si més no, exagerada; o encara pitjor, inútil. Tanmateix, reconec que he fet tard per canviar els hàbits de lectura.

Recordo també, i és de justícia dir-ho, que els seus consells em van acabar de donar el to en l'índex de la meva darrera novel·la (i per tant, de la manera de mostrar-ne l'estructura al lector). Volia escriure en llatí els títols de les parts que el componien i ell em va donar un bon cop de mà.

Més vegades ha aparegut Carles Miralles en els meus escrits. Sempre que cito algú no l'adverteixo de la meva pensada perquè em fa l'efecte que l'obligui a llegir ni que sigui la pàgina on apareix. Si, perquè hi té interès, fa un passeig pel llibre, pot tenir la sorpresa de trobar-s'hi de sobte i poder-se saludar, si li ve de gust. En el darrer llibre de reflexions, em va sortir un altre cop, de manera natural, una referència a en Carles Miralles; era una manera d'agrair-li la generositat, l'empenteta discreta. Hi deia això:

«La veritat en literatura, m'explicava fa poc l'admirat poeta Carles Miralles, està relacionada amb la *compositio*. En inventar un món poses junts "objectes", "conceptes", "mots", "situacions argumentals", i tot plegat dins l'artefacte artístic té sentit, funciona. El text ben fet té un poder que ens depassa i ens afecta com a lectors. Aquesta és la *veritat* de l'art.»

Aquest paràgraf el vaig escriure força al començament de l'elaboració de *Les incerteses*. Com a homenatge humil que era, vaig pensar que era millor que s'ho trobés per sorpresa si algun dia es decidia a llegir aquest llibre.

I llavors en Carles va emmalaltir i no vaig ni voler esmentar-li aquesta minúcia. Esperava que, quan estigués restablert, ja en parlariem. El procés d'edició, sempre lent, va fer que, d'una manera fatal, el llibre sortís d'impremta cinc dies després de la seva mort, inesperada malgrat les circumstàncies. Ja sé que era una minúcia; però em va fer ràbia no que no ho hagués llegit (no es va perdre cap joia), sinó la inoportunitat obscena de la mort.

* * *

Com a estudiant que vaig ser de la Universitat de Barcelona, em declaro deixeble agraït de mestres que he retrobat a la Secció Filològica com Antoni Badia i

Margarit, Joan Veny o Joaquim Rafel. Per edat i per estudis mai no he estat directament deixeble de Carles Miralles. Però ell, amb discreció, sense preàmbuls, m'ha anat donant petits consells, petits ajuts sense importància aparent, sempre amb el seu estil: com qui no vol la cosa.

* * *

Ara que estic acabant, ara que ja està fet, vull demanar excuses perquè m'ha estat impossible no fer-me aparèixer en aquest relat. Se m'havia suggerit un escrit sobre la meua relació amb en Carles Miralles, és a dir, un text del gènere «El meu Carles Miralles» on el «meu», t'ho miris com t'ho miris, em fa estar massa present per al meu gust. Espero que excuseu la meua ineptitud per fer-me transparent.

He començat aquest escrit citant Kant, que deia, referint-se a l'art, que produeix el seu efecte quan no es nota que l'ha volgut produir. Ara tanco l'escrit manllewant les paraules del compositor i director d'orquestra Wilhelm Furtwängler, que també va llegir Kant: «Hi ha obres d'art que produeixen efecte perquè el volen produir. I n'hi ha que el produeixen pel simple fet d'existir. Aquesta és la raó per la qual en unes l'efecte disminueix amb el temps i en altres, no.»

Els relectors de Carles Miralles sabem que l'efecte que produeix la seva poesia es manté intacte amb el pas del temps. És una mostra del valor universal d'aquesta poesia.

* * *

M'imagino en Carles escoltant-nos des de l'Olimp dels poetes, amb aquell mig somriure sorneguer.

Per això, em permeto ara adreçar-me a tu, a

[...] aquell jove
que se t'assembla tant,
i el cor quan ell somriu
se't gela. Ja ho saps ara,
que morir és no poder
mai més tornar del somni.

Dic que m'adreço a tu, Carles, i acabo amb aquest altre missatge que aprofita i capgira paraules teves i que sé que tots plegats compartim:

Te n'has anat i tenim de tu nostàlgia.

JAUME CABRÉ
Secció Filològica